

**قانون موافقتنامه همکاری حقوقی و قضایی در امور کیفری بین دولت
جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق
مصوب ۱۳۹۱/۹/۱۸**

مقدمه

لایحه «موافقتنامه همکاری حقوقی و قضایی در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق» که بنا به پیشنهاد وزارت دادگستری به هیئت وزیران ارائه شده بود، در تاریخ ۱۳۹۰/۲/۱۱ در این هیئت به تصویب رسید و برای طی تشریفات قانونی و تصویب به مجلس شورای اسلامی ارسال شد. در مقدمه‌ی توجیهی این لایحه آمده است: نظر به لزوم استقرار روشمند همکاری‌های قضایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق و با توجه به آثار مثبت ناشی از اتخاذ تدابیر و ایجاد بسترهای مناسب قانونی برای اتباع دو دولت و در راستای زمینه‌سازی برای گسترش مناسبات دو کشور و ارتقای سطح همکاری‌های دوجانبه و تحکیم مناسبات میان آنها، این لایحه برای طی تشریفات قانونی تقدیم می‌شود.

این لایحه برای رسیدگی به صورت یک شوری در تاریخ ۱۳۹۰/۵/۹ به کمیسیون قضایی و حقوقی، به عنوان کمیسیون اصلی ارسال گردید که کمیسیون مزبور، آن را در تاریخ ۱۳۹۰/۵/۲۳ عیناً به تصویب رساند و گزارش آن را به مجلس ارائه کرد. این لایحه در تاریخ ۱۳۹۰/۱۲/۱۶ در صحن علنی مجلس مطرح و عیناً به تصویب رسید و برای طی روند قانونی مذکور در اصل ۹۴ قانون اساسی، طی نامه‌ی شماره ۵۵۷/۷۷۰۸۷ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۳ به شورای نگهبان ارسال شد. با وصول مصوبه به شورای نگهبان، این شورا با تشکیل جلسه در تاریخ ۱۳۹۱/۱/۲۳ و بررسی مفاد این مصوبه، مواد متعددی از آن را خلاف موازین شرع تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۹۱/۳۰/۴۶۳۷۸ مورخ ۱۳۹۱/۱/۳۰ به مجلس اعلام کرد. مجلس شورای اسلامی جهت رفع ایرادهای شورای نگهبان، موضوع را به کمیسیون قضایی و حقوقی ارجاع داد که کمیسیون مزبور آن را در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۷ مطرح و پس از بحث و تبادل نظر، به دلیل ضرورت، بر مصوبه‌ی قبلی اصرار کرد و نظر کارشناسی خود در این زمینه را به مجلس ارائه کرد. با در دستور قرار گرفتن بررسی این مصوبه در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۱/۲/۲۰، نمایندگان مجلس نیز با اصرار بر مصوبه‌ی سابق خویش، تصویب آن را موافق مصلحت نظام تشخیص دادند و آن را برای حل اختلاف مطابق اصل ۱۱۲ قانون اساسی طی نامه‌ی شماره ۵۵۷/۸۲۲۳ مورخ ۱۳۹۱/۲/۲۵ به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال کرد. مجمع تشخیص مصلحت نظام با تشکیل جلسه در

تاریخ ۱۳۹۱/۹/۱۸، ضمن بررسی مصوبه‌ی مجلس و نظر شورای نگهبان، سرانجام مصوبه‌ی مجلس را موافق با مصلحت نظام تشخیص داد و آن را عیناً به تصویب رساند و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۷۳۸۴۵/۰۱۰۱ مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۲ به مجلس اعلام کرد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۰/۱۲/۱۶ (مرحله نخست)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۱/۱/۲۳

ماده واحده- موافقتنامه همکاری حقوقی و قضایی در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق به شرح پیوست تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می‌شود. موافقتنامه همکاری حقوقی و قضایی در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق

....

ماده ۱- دامنه شمول

۱- طرف‌های متعاقد متعهد می‌شوند که مطابق این موافقتنامه در زمینه امور مربوط به مبارزه با جرمی که در صلاحیت مراجع قضایی طرف متعاقد درخواست کننده است، در عالی‌ترین سطح با یکدیگر همکاری نمایند.

۲- همکاری قضایی در امور کیفری شامل موارد زیر است:

الف- اجرای تحقیقات مقدماتی و استماع اظهارات متهم، شهود، کارشناس و معاینه و توقیف اموال و تحویل دادن مستندات

ب- ابلاغ تصمیمات و اوراق و مدارک قضایی و ارائه اطلاعات در زمینه سوابق کیفری متهمین

پ- اجرای تصمیمات قضایی صادره در موضوعات مربوط به جبران خسارات ناشی از جرم

ت- جمع‌آوری و حفظ و ارائه آلات جرم و ادله دیگر

ث- انتقال موقت اشخاص بازداشت شده و زندانی

ج- توقیف و مصادره اموال و منافع ناشی از اقدامات مجرمانه

۳- ..

ماده ۹- انتقال موقت

۱- ...

۳- شخص منتقل شده، در قلمرو طرف متعاقد درخواست کننده تا زمانی که طرف متعاقد درخواست شونده، آزادی وی را اعلام نکند، در حبس نگهداری خواهد شد.

دیدگاه مغایرت

الف) بند (۲) ماده (۱) از حیث معتبر دانستن دادگاهی که قاضی آن از طرف ولی امر نصب نشده و شرایط لازم برای قضاء را ندارد و احکام وی نیز موافق احکام اسلامی نیست، خلاف موازین شرع می‌باشد.

ب) بند (۲) ماده (۱) از حیث همکاری قضایی با طرف متعاقد، با توجه به اینکه ممکن است برای شخصی که قرار است توسط طرف متعاقد محکوم شود، مجازات شدیدتری مقرر شود و مجازات مقرر نیز ممکن است با جرم ارتكابی متناسب نباشد، لذا با ارائه مستندات و همکاری با طرف متعاقد برای محکومیت این شخص، اعانه بر ظلم صورت پذیرفته و از آنجا که اعانه بر ظلم حرام می‌باشد، اطلاق بند مزبور واجد اشکال شرعی است.

ج) در خصوص بند (ج) ماده (۲) که به توقیف و مصادره اموال اشاره شده است، از آنجا که ممکن است این افراد مجرم یا متهم نباشند، توقیف اموال آنان ظلم در حق آنان است. به عبارت دیگر صرف ایراد اتهام توسط کشور دیگر موجب جرم دانستن رفتار مرتکب نمی‌باشد و نمی‌توان اموال او را به ناحق توقیف و مصادره کرد. همچنین در این موافقتنامه شرط جرم بودن عمل در ایران، مورد اشاره قرار نگرفته است و بر این اساس توقیف و مصادره اموال لزوماً مطابق قوانین جمهوری اسلامی ایران صورت نمی‌پذیرد. لذا این بند نیز خلاف موازین شرع است.

د) اطلاق بند (۳) ماده (۹) از این جهت که به معنای لازم الاجرا دانستن تصمیمات غیرمنطبق با احکام اسلامی و تأیید صحت قوانین و آیین دادرسی دولت متعاقد است، خلاف موازین شرع می‌باشد.

ه) تشخیص ضرورت وجود این موافقتنامه که مربوط به مصالح نظام است، از جمله وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام است و شورای نگهبان بر اساس وظیفه خود، برخی از مفاد این موافقتنامه را خلاف موازین شرعی دانسته و مصوبه مزبور را مورد ایراد قرار می‌دهد.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) همکاری قضایی با طرف متعاقد در اجرای تحقیقات مقدماتی، استماع اظهارات متهم و... به منزله قبول و معتبر دانستن دادگاه‌های آن طرف نیست، بلکه صرفاً جمع‌آوری موارد مذکور و ارسال برای جمهوری اسلامی ایران است و دادگاه‌های ایران با توجه به قوانین خود، اقدام به صدور رأی می‌کنند. بر این اساس بند (۲) ماده (۱) این موافقتنامه با ایرادی مواجه نمی‌باشد.

ب) با توجه به اینکه توقیف و مصادره اموال در ایران توسط دادگاه‌های اسلامی و زیر نظر قاضی صورت می‌پذیرد و قاضی ایران نیز در صورت جرم بودن رفتار، دستور به این امر می‌دهد و همچنین با توجه به لزوم توقیف اموال در برخی موارد اتهامی، بند (ج) ماده (۲) با ایرادی مواجه نمی‌باشد.

ج) با عنایت به ارتباطات فراوان میان مردم مسلمان ایران و عراق و احتمال وقوع جرم توسط اتباع هر کشور در کشور دیگر، وجود این موافقت‌نامه ضروری بوده و شورای نگهبان می‌تواند بر اساس احکام ثانویه، مواردی از این قبیل را مورد ایراد قرار ندهد.

نظر شورای نگهبان

همان‌گونه که در موافقتنامه‌های مشابه اظهار نظر شده است این لایحه از این جهت که اطلاق برخی مواد آن از جمله بند (ج) ماده (۱) و بند (۳) ماده (۹) اعمال مقررات و تصمیمات غیرمنطبق با موازین شرعی دولت طرف متعاقد را لازم‌الاجرا دانسته است و مستلزم تأیید صحت قوانین و صحت آیین دادرسی قوه قضائیه عراق و نیز ارجاع کارهای قضایی به دادگاه‌های کشور طرف متعاقد می‌باشد که خود موجب اثر دادن بر احکامی است که در آن دادگاه‌ها ولو برخلاف ضوابط اسلامی صادر می‌گردد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۱/۲/۲۰ (مرحله دوم - مصوبه اصراری)

ماده واحده - موافقتنامه همکاری حقوقی و قضایی در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق به شرح پیوست تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می‌شود.
موافقتنامه همکاری حقوقی و قضایی در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق

....

ماده ۱- دامنه شمول

۱- طرف‌های متعاقد متعهد می‌شوند که مطابق این موافقتنامه در زمینه امور مربوط به مبارزه با جرمی که در صلاحیت مراجع قضایی طرف متعاقد درخواست کننده است، در عالی‌ترین سطح با یکدیگر همکاری نمایند.

۲- همکاری قضایی در امور کیفری شامل موارد زیر است:

الف- اجرای تحقیقات مقدماتی و استماع اظهارات متهم، شهود، کارشناس و معاینه و توقیف اموال و تحویل دادن مستندات

ب- ابلاغ تصمیمات و اوراق و مدارک قضایی و ارائه اطلاعات در زمینه سوابق کیفری متهمین

پ- اجرای تصمیمات قضایی صادره در موضوعات مربوط به جبران خسارات ناشی از جرم

ت- جمع‌آوری و حفظ و ارائه آلات جرم و ادله دیگر

ث- انتقال موقت اشخاص بازداشت شده و زندانی

ج- توقیف و مصادره اموال و منافع ناشی از اقدامات مجرمانه

۳- ...

ماده ۹- انتقال موقت

...

۳- شخص منتقل شده، در قلمرو طرف متعاقد درخواست کننده تا زمانی که طرف

متعاقد درخواست شونده، آزادی وی را اعلام نکند، در حبس نگهداری خواهد شد.

...

سرانجام مصوبه

با توجه به اصرار مجلس شورای اسلامی نسبت به مصوبه خویش در خصوص موافقتنامه فوق، این مصوبه طبق اصل ۱۱۲ قانون اساسی، برای رفع اختلاف به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد. این مصوبه در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۹/۱۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام مورد بررسی قرار گرفت و «نظر مجلس شورای اسلامی، عیناً مورد تأیید قرار گرفت».